

# TÜRKİYE'DE İSLAMİ TURİZMDE TEŞVİK YETERSİZLİĞİ

Murat AYDIN <sup>1</sup>

## ÖZ

"İslami Turizm" son yıllarda dünya turizm sektörünün gündemine girmiş, Müslüman nüfusa sahip olmayan ülkelerin bile dikkatini çekmiş bir kavramdır. Bu yeni turizm sektörünün gelişmesine yönelik bazı çalışmalar ülkemizde de yapılmaktadır. Hatta dünyada faaliyet gösteren İslami turizm işletmelerinin yarısı Türkiye'de bulunmaktadır. Ülkemizde İslami turizmin, turizm sektörü içerisindeki payı yaklaşık %4 civarındadır. Ekonomik büyümeyi, istihdamın artmasını ve dış ticaret açığını azaltmayı hedefleyen Türkiye için bu oran oldukça yetersizdir. Çalışma, Türkiye'de İslami turizme ilişkin teşvik düzenlemelerini konu edinmektedir. Bu kapsamda belge tarama yöntemi ile üç kanun, bir bakanlar kurulu kararı ve bir adet stratejik plan incelenmiştir. Türkiye'de turizm sektörüne ilişkin çeşitli teşvik düzenlemeleri tespit edilmesine rağmen, maalesef "İslami Turizm" ile ilgili bir düzenleme ya da planlamaya rastlanamamıştır. Turizm sektörünün gelişebilmesi için, İslami Turizme ilişkin teşvik düzenlemelerinin yapılması gerektiği düşünülmektedir. Çalışmanın sonunda teşvik konusunda bazı önerilerde bulunulmuştur.

**Anahtar Kelimeler:** İslami turizm, helal turizm, teşvik mevzuatı

---

<sup>1</sup>Öğretim Görevlisi, Uşak Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu, Muhasebe Bilgi Sistemleri Bölümü, murat.aydin(at)usak.edu.tr

# LACK of ISLAMIC TOURISM PROMOTION LAW in TURKEY

## ABSTRACT

"Islamic tourism" has entered to agenda of the world tourism sector in recent years. Moreover, this phenomenon has attracted the attentions of some countries that do not have Muslim population. Some effort has been made to develop this new tourism sector in our country. In fact, half of the Islamic tourism facilities in the world are located in Turkey. Islamic tourism in our country has a share of about 4% in the tourism sector. This rate is quite insufficient for Turkey, which aims to grow economically, increase employment and reduce foreign trade deficit. Within this scope, three laws, a cabinet decision and a strategic plan have been examined by document scanning method. Many legal incentive clauses in the tourism sector have been identified in Turkey. Unfortunately, no regulation or plan related to "Islamic Tourism" has been found. It is thought that the Islamic tourism should be promoted by legal regulations in order to improve the tourism sector. At the end of the study some suggestions have made about incentives.

**KeyWords:** Islamic Tourism, halal tourism, promotion laws

Aydın, Murat. "Türkiye'de İslami Turizmde Teşvik Yetersizliği". *ulakbilge* 5. 10 (2017):421-435

Aydın. M. (2017). Türkiye'de İslami Turizmde Teşvik Yetersizliği. *ulakbilge*, 5 (10), s.421-435.

## Giriş

Türkiye'de devlet, bazı sektör ve mesleklerin önündeki engelleri kaldırmaya yönelik tedbirler almakta ve bunlar için bir takım teşvikler sunmaktadır. Bu sektörlerden birisi de turizm sektörüdür. Türkiye'de turizm sektörü özellikle 1980 yılından sonra gelişme göstermiş, işsizliğin azaltılması ve ödemeler dengesinin sağlanmasında önemli bir etkiye sahip olmuştur (Çimat ve Bahar, 2003). Ciddi bir döviz girdisine sahip olan turizm sektörünün, ülkemizin kalkınmasında kilit bir role sahip olduğu düşünülmektedir. Özellikle turizm gelirlerinin, milli gelir içindeki payı her geçen yıl artış göstermektedir. 2014 yılında Türkiye'de turizm gelirleri 34.305.90 TL olarak gerçekleşmiş ve bu miktar dış ticaret açığının kapatılmasında % 40,57 oranında bir etkiye sahip olmuştur (Bozgeyik ve Yoloğlu, 2015).

2000 yılından sonra ise Türkiye'de "İslami Turizm" kavramı dillendirilmeye başlanmıştır (Tekin, 2014). Esasen bu söylem bir ihtiyacın tezahürü olarak ortaya çıkmıştır. Zira mütedeyyin insanların da dinlenmek, seyahat etmek ve konaklamak gibi ihtiyaçları bulunmaktadır. Önceki yıllarda bu ihtiyaçların giderilebileceği tesisler yok denilecek kadar azdı. 2000 yılı sonrasında mütedeyyin insanların bu ihtiyaçlarının ifade edilmesi ve 300 milyonluk Arap Dünyası ve dünya genelinde yaşayan Müslüman kalabalığın tatillerini Türkiye'de geçirmek istemeleri bu tesislerin sayısını arttırmıştır. Ancak bu artış hala yeterli düzeylere ulaşamamıştır. Müslümanların, ekser çoğunluğu teşkil ettiği ülkemizde, dindar insanlar için turizm sektöründe daha geniş bir sahanın açılması beklenmektedir.

Türk turizmine yapılan teşvikler incelendiğinde bazı önemli düzenlemeler dikkat çekmektedir. Bu düzenlemelerin etkileri son 15 yılda ciddi olarak gözlemlenmiştir. Zira turizm gelirlerinin milli gelir içindeki payı her geçen yıl artış göstermiştir. Ancak helal turizme yönelik özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu yasal boşluğun, yerli ve yabancı turistler açısından bir dezavantaj olduğu ve turizm gelirlerimizi olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir.

### 1. İslami Turizme Genel Bir Bakış

İslam dini Arap yarımadasında doğmasına ve Orta Doğu topraklarında yayılmasına rağmen, Müslümanlar dünyanın her tarafına dağılmış, yaklaşık 1,5 milyarlık nüfusu ile global bir etkiye sahip olmuşlardır (Esposito, 1999). İslam dini hem şahıs hem de toplum hayatının temeli olduğu için, Müslümanların yaşamları içerisinde cereyan eden tüm olayları da etkilemektedir. Bu sebeple Müslümanlar için siyaset, ticaret ve turizm gibi günlük yaşamın içine giren olgular dinden bağımsız ve ayrı düşünülemez. Dünya nüfusunun %23'ünü oluşturan Müslümanların helal ulaşım, helal turizm, helal gıda ve helal finans gibi ihtiyaçlarının göz ardı

edilmemesi gerekmektedir (Akyol ve Kılınç, 2014). Örneğin, İslam dininde kişinin istirahat için tatile gitmesinin ve Kur'an ve Sünnet kaidelerine göre eğlenmesinin önünde hiç bir engel bulunmamaktadır. Fakat çalışmalar Müslümanların tatillerinde İslami kaidelere pek de dikkat etmediklerini göstermektedir (Zamani-Farahani and Henderson, 2010). Dünya genelinde seküler turizmin hüküm sürmesi bunun en önemli sebeplerindendir (Al-Amin, 2002).

İslami turizmin; dini, ekonomik ve sosyo-kültürel olmak üzere üç temel hedefi bulunmaktadır (Al-Hamarneh, 2008). Bunlardan birincisi, dini anlamda, Müslümanların başkalarının hayat tarzından olumsuz olarak etkilenmelerini ve gayri Müslimlere özenmelerini engellemektir. İkinci olarak; İslami turizm, İslami kültür ve değerlerin yaygınlaşması ve tanınması için bir araç olabilir. Son olarak da İslam turizm Müslüman toplumlarının kalkınması bakımından ekonomik bir işleve sahiptir. Tatil yapmak isteyen mütedeyyin insanlar için bazı kriterlerin olması gerekmektedir. Bu kriterler; alkolsüz ve diskosuz konaklama yerleri, kadın ve erkek ayırımı olan sportif aktivite imkanları, giyimlerine dikkat eden tatilciler, kadın erkek mescitleri ile İslami programlardır (Henderson, 2009). İslami turizmin önündeki en önemli problem; Müslüman tüketicilerin ihtiyaçlarının yeteri kadar araştırılamaması ve bu konuda net bir çerçevenin çizilememiş olmasıdır (Duman, 2012).

## **2. Türkiye'de İslami Turizm**

Türkiye laik bir devlet anlayışına sahip olsa da, hazırlanan bir rapora göre, halkının %98'i Müslüman'dır (Pew Research Center , 2009). Türkiye'de İslami turizm denildiğinde akla oteller gelmektedir. Zira üç tarafı denizlerle çevrili olduğu ve kıyı bölgelerde ılıman iklim hüküm sürdüğü için, ülkemiz yerli yabancı bir çok turistini ilgisini çekmektedir. Son yıllarda Türk toplumunun İslami hassasiyetlerini dile getirmesi ve diğer Müslüman toplumların önemli bir kısmının tatillerini Türkiye'de geçirmek istemeleri ülkemizde helal turizme olan ihtiyacı daha da arttırmıştır.

Tablo 1. Müslümanların En Çok Tercih Ettikleri Ülkeler

|     |          |
|-----|----------|
| 1.  | Malezya  |
| 2.  | Türkiye  |
| 3.  | BAE      |
| 4.  | Singapur |
| 5.  | Rusya    |
| 6.  | Çin      |
| 7.  | Fransa   |
| 8.  | Tayland  |
| 9.  | İtalya   |
| 10. | Suriye   |

Kaynak: Tekin, 2014

Tablo 1'de ifade edildiği gibi Türkiye, Malezya'dan sonra mütedeyyin Müslümanlar tarafından en çok tercih edilen ikinci ülke konumundadır. Türkiye'yi en çok tercih eden bu dindar turistler daha çok Rusya, Almanya, İran ve Azerbaycan'dan gelmektedir (Tekin, 2014). Türkiye'de helal turizm faaliyetleri 1990 yıllardan bu yana artış göstermektedir. Türkiye'ye gelen yabancı turistlerin sayılarının artması bu durumu doğrular niteliktedir (Boğan, Batman ve Sarıışık, 2016).

Türkiye'de İslami turizm konseptinde hizmet veren işletmelerin sayısı 2013 yılı itibarı ile 152'dir (Tekin, 2014). 2012 yılında Turizm Bakanlığına bağlı olarak çalışan turizm işletmelerinin sayısının ise, 3.830 olduğu görülmektedir. Buna göre

İslami turizm işletmelerinin toplan turizm işletmelerine oranı %3,96 civarında kalmaktadır. Bu oranın ülkemiz açısından son derece yetersiz olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu oran arzın talebe göre çok düşük olduğu fikrini vermektedir.

### 3. Literatür Taraması

Bu çalışma bakımından önemli başka bir çalışmada (Toker, 2007) Türkiye'deki turizm teşvikleri ele alınmıştır. Buna göre turizm teşviklerinin hukuki dayanakları irdelenmiş, bu teşviklerin işletme ve tesislerin sayılarını ne oranda arttırdıkları incelenmiştir. Dünya'da turizm politikalarında teşviklerin de yeri bulunmaktadır. Avrupa Birliği turizm politikalarının ele alındığı bir makalede, turizmin sosyo - kültürel bütünleşmeye vasıta olabileceği ifade edilmiş, 1990 yılından sonra dünyada alternatif turizm arayışlarının yoğunlaştığı vurgulanmıştır (Emekli, 2005). Zira turizm çeşitliliği istihdam ve ekonomik büyüme açısından o ülke adına ciddi bir avantajdır. Devlet turizmi teşvik ettiği oranda ülke ekonomisine katkı sunacak, aksi halde ulaşması gereken seviyeye ulaşamayacaktır.

Turizmin başka bir çeşidi de kaplıca ve termal turizmidir. Yapılan bir çalışmada (Akbulut, 2010), Türkiye'de termal turizmin önündeki engeller ve Turizmi Teşvik Kanunu ele alınmıştır. Yine bu çalışmaya katkı sunan bir başka çalışmada Yunanistan ile Türkiye'de uygulanan turizm yatırım teşvikleri ayrıntılı bir biçimde karşılaştırılmıştır (Aydoğuş, Soybalı, ve Baytok, 2006). Devlet turizme çeşitli alanlarda teşvik imkanı getirebilir. Bu teşviklerden en kalıcı ve en etkilişi kuşkusuz vergisel teşviklerdir. Bu konu ile ilgili, Antalya Belek'te yapılan bir araştırma kongresinde iki temel öneri ortaya atılmıştır. Birincisi; gelirlerinin döviz olan kısmı için turizm işletmelerine vergi muafiyetinin tanınmasıdır (Tezcan, Karadeniz, Kandır ve Önal, 2008). Bunun nedeni turizm işletmelerinin yurt dışından elde ettiği gelirlerin ihracat gelirleri gibi değerlendirilmesi gerekliliğidir. Diğer öneri ise; Türkiye'de hali hazırda uygulanan serbest bölgelerin içerisine bazı turizm bölgelerinin de dahil edilmesidir. Bu şekilde Türkiye'de turizmin önünün açılması öngörülmektedir.

Teşvik konusunun geriden de olsa değinildiği makalede (Soyak, 2013) dünyada turizm alanında son eğilimler ve Türkiye'de turizm politikalarındaki evrim mercek altına alınmıştır. Turizm, bir ülkenin ekonomik gelişimi ile yakından ilgilidir. Özellikle turizme yapılan destek ve teşviklerin ülke ekonomisine önemli katkılar sunacağı düşünülmektedir. Bunu test eden bir çalışmada Türkiye'de turizm sektörüne yapılan teşviklerin 1980 yılında başladığı vurgulanmış, 1990 yılından sonra ise azaldığı ifade edilmiştir (Bahar, 2006). Zaman serisi yönteminin kullanıldığı çalışmada 1980-2004 yılları arasında Türkiye'de uygulanan turizm

teşvik programlarının ekonomik gelişmeye olumlu veya olumsuz etkisinin bulunup bulunmadığı test edilmiş, herhangi bir etki saptanmamıştır.

Bu çalışmanın kısıtlarından birisi; helal turizmin teşvik edilmesine yönelik spesifik bir çalışmanın olmamasıdır. Hem ulusal hem de uluslararası literatür incelendiğinde dünya ülkelerinde ve Türkiye'de helal turizm bakımından olması gereken teşviklerin olmadığı saptanmıştır. Bu durum bu çalışmanın yapılmasının en temel sebebidir. Literatürde İslami veya helal turizm konulu bir çok çalışmaya rastlanılmış, ancak dini hassasiyetleri bulunan insanların daha geniş turizm alternatiflerine ulaştığı bir zeminin temin edilmesinde "İslami turizmin teşvik edilmesi" ile ilgili çalışmalar tespit edilememiştir. Literatürdeki bu eksiklik bu çalışmanın yapılmasındaki en önemli etkidir.

#### 4. Yöntem Ve Amaç

Bu yazıda belge tarama yöntemi kullanılmıştır. Belge tarama; nitel veri toplama araçlarından birisidir. Nitel veri toplama iki genel başlık altında incelenmektedir. Bunlar; temel ve destekleyici veri toplama yöntemleridir. Temel veri toplama yöntemlerini; katılımcı gözlem, doğal gözlem, belge incelemesi ve derinlemesine görüşmedir oluşturmaktadır (Özdemir, 2010). Belge tarama; araştırmacının çalışma konusu ile ilgili gördüğü bazı belgeleri, analiz etme sürecinin bir halkasıdır (Hodder, 2002). Bu çalışmanın amacı; son yıllarda Türk turizm gündeminde kendisine yer bulan "İslami turizm" kavramına dikkat çekebilmenin yanı sıra turizm sektörünün gelişmesi için Türkiye'de yürürlüğe konan teşvik mevzuatının genel hatları ile incelenmesidir. Sayıları son derece yetersiz olan İslami turizm işletmelerinin arttırılabilmesi için, mevcut teşviklere ek olarak ne tür teşviklerin getirilmesi konusunda önerilerde bulunmak bu çalışmanın en önemli hedeflerindendir.

Bu kapsamda, 2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu, 3624 Sayılı Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme Ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Kurulması Hakkında Kanun, 1319 Sayılı Emlak Vergisi Kanunu, Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı ve Kültür ve Turizm Bakanlığı 2015-2019 Stratejik Planı ayrıntılı bir biçimde taranmıştır. Bu kanunlarda turizm ve helal turizme yönelik yer alan teşvik hükümleri incelenmiştir.

#### 5. Bulgular (Belge Taraması)

Türkiye'de turizm sektörüne yapılan teşvik ve destekler çok çeşitlidir. Bu teşvik ve destekler dört temel grupta toplanmışlardır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012).

**Tablo 2. Turizm Teşvik ve Destekleri**

|          |                                                               |
|----------|---------------------------------------------------------------|
| <b>1</b> | <b>KOSGEB<sup>2</sup> Destekleri</b>                          |
| <b>2</b> | <b>Bakanlar Kurulu Kararları Yatırım Teşvik ve Destekleri</b> |
| <b>3</b> | <b>2634 Sayılı Turizmi Teşvik Kanunu</b>                      |
| <b>4</b> | <b>Emlak Vergisi Muafiyeti</b>                                |

**Kaynak:** <http://www.ktyatirimisletmeler.gov.tr/TR,11608/turizm-tesvikleri.html>

Tablo 2'de ülkemizde turizm girişimcilerinin faydalanacakları teşvik ve desteklerin isimleri belirtilmiştir. Buna destek ve teşviklerin hibe, vergi muafiyeti ve kredi şeklinde olduklarını söylemek mümkündür.

### **5.1. Turizmi Teşvik Kanunu**

1982 yılında yürürlüğe giren 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'nun 1. maddesi; turizm sektörünü düzenlemeyi, geliştirmeyi, dinamik yapı ve işleyişi temin etmek için gerekli tedbirleri almayı kanunun amacı olarak belirtmiştir. Kanunun "Teşvik İle İlgili Esaslar ve Hükümler" başlıklı konusu üçüncü bölümü oluşturmaktadır. Üçüncü bölümde hangi konuların teşvik kapsamına girdiği belirtilmiştir. Buna göre;

- Turizm kredileri
- Orman fonuna katkının taksitlendirilmesi
- Elektrik, havagazı ve su ücretleri
- Haberleşme kolaylıkları
- Personel çalıştırılması
- Alkollü içki satışı
- Resmi tatil, hafta sonu ve öğle tatilleri

---

<sup>2</sup> Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı

- Gelecek Yıllara Sari Taahhüt Yetkisi

- Devir halinde teşvik hükümleri

konularında turizm sektörüne teşvik ve destekler sağlanmaktadır. Kanunun yürürlüğe girdiği 1982 yılından 2012 yılına kadar ülkemize gelen turist sayısı 22 kat, turizm gelirleri ise 62 kat artış göstermiştir (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012). Kanun ayrıca turizmin ülke gündeminde kalmasına, konaklama, yeme-içme-eğlence gibi sektörlerle katkı sağlamış ve halen sağlamaktadır.

## 5.2. KOSGEB Destekleri

Turizm sektörüne bir başka destek de KOSGEB' ten gelmektedir. 3624 Sayılı Küçük Ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme Ve Destekleme İdaresi Başkanlığı Kurulması Hakkında Kanun hükümlerinde bu destek ve teşvikler belirtilmiştir. 2009 yılına kadar kanunun hedef kitlesi " sanayi sektörü işletmeleri" iken kanun değişikliği ile sanayi ibaresi kaldırılmış sadece "işletme" ibaresi bırakılmıştır. Bu yıldan sonra turizm işletmeleri de KOSGEB desteklerinden yararlanabilir hale gelmiştir. Bu değişiklikten sonra aşağıda belirtilen yerler ve faaliyetler destek kapsamına alınmıştır (Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2012).

- Oteller ve moteller

- Kamp yerleri ve diğer kısa süreli konaklama yerleri

- Gençlik hostelleri ve dağ barınakları

- Kamp yerleri (karavan alanları dahil)

- Başka yerde sınıflandırılmamış diğer konaklama yerleri

- Lokantalar, pastaneler vb yerler

- Seyahat acenteleri ve tur işletmelerinin faaliyetleri;

başka yerde sınıflandırılmamış, turistlere yardımcı faaliyetler

### 5.3. Bakanlar Kurulu Kararı Teşvikleri

Yatırımlarda devlet yardımları hakkında üç adet tebliğ, dört adet Bakanlar Kurulu Kararı bulunmaktadır. Ancak bunlardan en önemlisi ve en kapsamlısı "Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı" dır. Bu karara göre iller gelişmişlik seviyelerine göre dört bölgeye ayrılmıştır. Destek kapsamı ve şartları bu 4 bölgeye göre farklılık göstermektedir (Resmi Gazete, 2009).

Tablo 3. Bölgesel Teşvikler

| I. ve II. Bölge Teşvikleri            | III. ve IV. Bölge Teşvikleri          | Büyük Ölçekli Yatırımlar              |
|---------------------------------------|---------------------------------------|---------------------------------------|
| Vergi indirimi,                       | Vergi indirimi,                       | Vergi indirimi,                       |
| Sigorta primi işveren hissesi desteği | Sigorta primi işveren hissesi desteği | Sigorta primi işveren hissesi desteği |
| Yatırım yeri tahsis,                  | Yatırım yeri tahsis,                  | Yatırım yeri tahsis,                  |
|                                       | Faiz Desteği                          | Gümrük Vergisi Muafiyeti              |
|                                       |                                       | KDV İstisnası                         |

Kaynak: <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090716-5.htm>

Tablo 3'te dört bölgenin hangi teşvik ve destekleri aldıkları gösterilmiştir. I. ve II. bölgede bulunan iller; vergi indirimi, sigorta primi desteği ve yatırım yeri tahsis imkanlarından yararlanabilmektedirler. III. ve IV. bölgede yer alan iller ise ayrıca faiz desteği de alabilmektedir. Ayrıca kararın 4. maddesinde belirtilen asgari sabit yatırım tutarını geçen büyük ölçekli yatırımlar için bunlara ek olarak Gümrük Vergisi muafiyeti ve KDV istisnası hakkı da bölge ayırımı yapılmaksızın verilmiştir.

#### 5.4. Emlak Vergisi Muafiyeti

1319 Sayılı Emlak Vergisi Kanunu turizm işletmelerinin binaları için önemli bir muafiyet imkanı getirmiştir. Kanunun 5. maddesi geçici muafiyetlere ilişkindir. 5. maddenin b bendinde "*Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu hükümleri dairesinde turizm müessesesi belgesi almış olan Gelir veya Kurumlar Vergisi mükelleflerinin adı geçen kanunda yazılı maksatlara tahsis ettikleri ve işletmelerine dahil binaları, inşalarının sona erdiği veya mevcut binaların bu maksada tahsisi halinde turizm müessesesi belgesinin alındığı yılı takip eden bütçe yılından itibaren 5 yıl süre ile geçici muafiyetten faydalandırılır.*" denmektedir.

#### 6. Sonuç Ve Öneriler

Bu çalışmada İslami turizm sektöründe "mevzuatta teşvik" merkezli bir araştırma yapılmıştır. Buna göre, ülkemizde 1982 yılından bu yana turizm sektörüne değişik isim ve konularda teşvikler sağlanmış ve halen sağlanmaya devam edilmektedir. Ancak mevzuatta İslami turizm ile ilgili özel bir düzenlemeye rastlanamamıştır. Zira Türkiye, Malezya'dan sonra Müslüman turistlerin en çok ziyaret ettiği ikinci ülke konumundadır. Böyle bir potansiyele sahip bir ülkede helal turizmin, turizm sektöründe sadece %3,96'lık bir paya sahip olması düşündürücüdür. Bu payın arttırılması ülke ekonomisi açısından çok önemli bir rol oynayacaktır. Örneğin 2009-2011 yılları arasında Malezya en çok Müslüman turisti ülkesine çekmeyi başarmış, bu başarı ile en çok turist çeken 17. ülke sıralamasından 9. sıraya yükselmiştir (Turizmcinin Gazetesi, 2015). Diğer taraftan Kültür ve Turizm Bakanlığı 2015-2019 Stratejik Planında "helal turizm" ve "İslami turizm" ile ilgili hiç bir hedef ve gösterge tespit edilememiştir. Bakanlığın bu konuda hiç bir planının olmaması, turizm sektörünün gelişmesi açısından endişe vericidir.

Literatür incelendiğinde, İslami turizmin gelişmesi adına gerek akademisyenlerin gerekse sektörü yakından tanıyan profesyonellerin bir takım önerilerde bulunduğu görülmektedir. Bu çalışma ile irtibatı olduğu düşünülen bazı öneriler çalışmanın bu kısmında irdelenmiştir. Ülkemizde İslami turizm işletmelerinin doluluk oranı, diğer turizm işletmelerinin doluluk oranından %25 daha fazladır. Ayrıca dünya ortalamalarına göre, genel turizm sektörü yılda %3.3 büyüyor iken, İslami turizm sektörü %4.4 oranında büyümektedir (Turizmcinin Gazetesi, 2015). Eğer atıl durumda bulunan veya tam kapasite ile kullanılmayan turizm tesisleri, kendilerini İslami turizm konseptine uygun hale getirirlerse atıl durumdan kurtulabilecekleri düşünülmektedir. 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanununda İslami turizm ile ilgili özel düzenlemeler bulunmamaktadır. Kanuna, konu ile ilgili ifadelerin eklenmesi yatırımcı için özendirici bir ortamı hazırlamaya

yardımcı olacaktır. "Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı" ise sadece turizm sektörünü değil, tüm sektörleri kapsamaktadır. Özellikle "Helal Turizmi Teşvik" adı ile ortaya çıkacak bir teşvik paketi bir çok yatırımcıyı o alana çekebilecektir. Lise düzeyinde eğitim veren Turizm Meslek Lisesi ve dengi okullarda okutulan turizm derslerine ek olarak müfredata İslami Turizm derslerinin de eklenmesinin, yukarıda sunulan önerilerle birlikte değerlendirildiğinde yerinde olacağı düşünülmektedir.

Her ne kadar dünyada ve ülkemizde İslami Turizm konulu çalıştay, kongre ve toplantılar düzenleniyor olsa da etkin bir farkındalık için yeterli değildir. Bu bilimsel toplantıların artması ve bu faaliyetlerin sonunda hazırlanan raporların devletin ilgili birimlerine gönderilmesi gerekmektedir. Bu sektörün gelişebilmesi için, akademi ile bürokrasi ayağının birlikte hareket etmesi gerekmektedir. İslami turizmin sadece bulunduğu bina ile sınırlı olması tatilciler için yeterince tatmin edici olmayabilir. Helal alanın genişlediği ölçüde helal tatil hassasiyetine sahip kişiler için tercih sebebi olabilecektir. Son dönemlerde Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Dışişleri Bakanlıklarının yürüttüğü bir projeye göre Antalya'da "Arap Turizm Köyü" kurulması planlanmaktadır (Sabah Gazetesi, 2016).

**KAYNAKLAR**

Akbulut, G. (2010). Türkiye’de Kaplıca Turizmi ve Sorunları The Thermal Spring Tourism in Turkey And Problems. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (<http://sbe.gantep.edu.tr>) 2010 9(1):35-54

Akyol, M., ve Kılınç, Ö. (2014). Internet And Halal Tourism Marketing. *Electronic Turkish Studies*, 9(8),p:171-186

Al-Hamarneh, A. (2008). Islamic Tourism: A Long Term Strategy Of Tourist Industries in The Arab World After 9/11. Centre For Research On The Arab World. Source: [www. Ceraw. Uni-Mainz. De](http://www.ceraw.uni-mainz.de)–Accessed On, 31.

Al-Amin, H. (2002). Religious Tourism in Islamic Heritage. *Islamic Tourism*, 2, 32-36.

Aydoğuş, İ., Soybalı, H. H., ve Baytok, A. (2006). Yunanistan İle Türkiye’de Uygulanan Turizm Yatırım Teşviklerinin Karşılaştırılması. Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi (C.VIII ,S.1-22,

Bahar, O. (2006). Türkiye’nin İktisadi Gelişiminde Turizm Sektörüne Sağlanan Teşviklerin Rolü: Uygulamalı Bir Araştırma. *İktisat İşletme ve Finans*, 21(241), 128-139.

Boğan, A. G. E., Batman, O., & Sarıışık, M.(2016) Helal Turizmin Kavramsal Çerçevesi ve Türkiye’deki Uygulamalar Üzerine Bir Değerlendirme. 3 rd International Congress Of Tourism & Management Researches – 2016

Bozgeyik, Y., & Yoloğlu, Y. (2015). Türkiye’de Turizm Gelirleri İle GSYH Arasındaki İlişki: 2002-2014 Dönemi. *Journal Of International Social Research*, 8(40). Cilt: 8 Sayı: 40 Volume: 8 Issue: 40 Ekim 2015 October 2015: 627-640

Çimat, A., ve Bahar, O. (2003). Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri Ve Önemi Üzerine Bir Değerlendirme. *Akdeniz University Faculty Of Economics & Administrative Sciences Faculty Journal/Akdeniz Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 3(6).

Duman, T. (2012). The Value Of Islamic Tourism: Perspectives From The Turkish Experience. *Islam And Civilisational Renewal (Icr)*, 3(4).P:718-739

Emekli, G. (2005). Avrupa Birliği’nde Turizm Politikaları Ve Türkiye’de Kültürel Turizm. *Aegean Geographical Journal*, 14, 99-107.

Esposito J. (Ed). 1999. The Oxford History Of Islam. Oxford University Press: Oxford, Uk.

Henderson, J. C. (2009). Islamic Tourism Reviewed. *Tourism Recreation Research*, 34(2), 207-211.

Hodder, I. (2002). The Interpretation Of Documents And Material Culture. In D. Weinberg (Eds.). *Qualitative Research Methods*. (S. 266- 279). Oxford: Blackwell Publications.

Kültür Ve Turizm Bakanlığı,(2012) Yatırım Ve İşletmeler Genel Müdürlüğü. "Türkiye’de Turizm Sektörüne Sağlanan Teşvik Ve Destekler."

Özdemir, M. (2010). Nitel Veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,11(1).

Soyak, M. (2013). Uluslararası Turizmde Son Eğilimler Ve Türkiye’de Turizm Politikalarının Evrimi. *The Journal Of Marmara Social Research* Sayı 4, Haziran 2013 S:1-18

Tekin, Ö. Akgün (2014) "İslami Turizm: Dünyadaki Ve Türkiye’deki Genel Durum Üzerine Bir İnceleme", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal Of International Social Research* Cilt: 7 Sayı: 29 Volume: 7 Issue: 29

Tezcan, K., Karadeniz, E., Kandır, S. Y., & Önal, Y. B. (2008). Türk Turizm Sektörünün Gelişimi Açısından Uygulanan Vergi Politikalarının Değerlendirilmesi. *İv. Lisansüstü Turizm Öğrencileri Araştırma Kongresi, Belek-Antalya*, 23-27.

Toker, B. (2007). Türkiye’de Turizm Sektörü Teşviklerinin Değerlendirilmesi. *Celal Bayar Üniv. Yönetim Ve Ekonomi* Yıl:2007 Cilt:14 Sayı:2 S: 81-92.

Zamani-Farahani, H., & Henderson, J. C. (2010). Islamic Tourism And Managing Tourism Development İn Islamic Societies: The Cases Of Iran And Saudi Arabia. *International Journal Of Tourism Research*, 12(1), 79-89.

## RAPORLAR

Kültür ve Turizm Bakanlığı (2012), Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü, <http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/TR,11608/turizm-tesvikleri.html> - Erişim Tarihi: 06/12/2016

Kültür ve Turizm Bakanlığı (2014), 2014-2019 Stratejik Planı, <http://sgb.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/39219,stratejik-plan-2015-2019v3pdf.pdf?0> Erişim Tarihi: 05/12/2016

PewResearch Center (2009), (<http://www.pewforum.org/2009/10/07/mapping-the-global-muslim-population/>) Erişim Tarihi: 07/12/2016

Resmi Gazete (2009), Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090716-5.htm> - Erişim Tarihi: 06/12/2016

Sabah Gazetesi, (2016), <http://www.sabah.com.tr/akdeniz/2016/05/08/antalyaya-arap-koyu-kurulacak> - Erişim Tarihi: 05/12/2016

Turizmcinin Gazetesi, (2015) <http://www.turizmciningazetesi.com/haber.php?id=3352> - Erişim Tarihi: 05/12/2016